satierra. Ez 360 tengeri mérföldre van Valparaisótól. Itt élt egy Selkirk nevű matróz 1704—1709-ig. Masatierra a Robinzon szigete. Tűzhányó hegy körül támadt a sziget. Éghajlata enyhe. Nyugati része száraz, fa nincs rajta. A keleti részeket 1000 méter magas hegyek borítják. Ezeken egész éven át zöldelnek a pálmák. Itt volt Robinzon paradicsoma. Ma 200 ember lakik rajta.

Chile kormánya kiadta a sziget pontos meghatározását és történetét. E szerint Juan Fernandez szigete 600 kilométerrel nyugatra fekszik Valparaisótól. Húsz kilométer hosszú, hét kilométer széles. Vadkecske sok van rajta, vadon termő fa is. A tengerben hal, fóka ma is van bőven. Megtalálhatja, aki arra jár, Robinzon sziklabarlangját. Megvannak benne az asztalok, polcok is. Az egyik magaslaton ott az árbóc maradványa. Innen adott jelt a hajónak az egykori Robinzon.

Vannak írásos emlékek arról, hogy Selkirk András csakugyan élt. Maga Woode kapitány bőven emlékezett Selkirkről, akit ő vett fel a hajójára. Munkájának a címe: *Utazás a világ körül 1708—1711-ig.* A kapitány könyve 1712-ben jelent meg, Defoe világhíres regényének az első kiadása 1719-ben. Defoe magától a hazatért Selkirktől is hallhatta a Robinzon-regény közléseit.

A legújabb hír pedig: Holland-India levéltárosa, E. C. Goode-Molsbergen felfedezte a Batávia-kastély naplóját, az 1710. évből. Ennek 352. lapján olvasható Woode Rogers kapitány „Herceg" nevű hajójának a sorsa. 1708 aug. 1-én hajóztak ki Bristolból. Braziliába jutottak, Rio Grande del Sul-ba. Dec. 3-án útrakelve körülvitorlázták a Tűzföldet. A dühös viharban sokan meghaltak. Még nagyobb veszteség is fenyegetett volna — így szól a feljegyzés, — ha idejében el nem érjük Juan Fernandez szigetét, ahol 1709 január hó 31-én kötöttünk ki és új erőt gyüjtöttünk. Febr. 13-ig maradtunk itt. A szigeten találtuk a skót A. Salalerighet (Selkirket), akit Dampiera kapitány hagyott a szigeten. Négy évet és négy hónapot töltött emberünk a szigeten. Embert ezalatt nem látott, csak vadkecskék és macskája vették körül...

Látjuk tehát e naplóból is, hogy Selkirk élt. Élt és halhatatlanná tette Defoet, aki róla írta a világ egyik legolvasottabb könyvét. És örökre emlékezetessé tette a Juan Fernandez Masatierra szigetét, Robinzon Paradicsomát, ahol a Bibliát, Istenét és jobb életét megtalálta!

Hegyaljai Kiss Géza

A MŰVELŐDÉS HULLÁMVONALA

Civilizáció és kultúra! E jól ismert latin szavak mindegyike haladást jelent a jobb, az igazabb, a szebb, a tökéletesebb felé. Mind a két kifejezés jelszó gyanánt röpköd most a levegőben. A nemzetnek és a társadalomnak hivatott orvosai és élősdi kuruzslói, a XIX. század első felét leszámítva, soha nem sürgették a haladást, annak szükségességét akkora hévvel, mint éppen most, mikor a világnak talán legszebb, de egyúttal legszerencsétlenebb országát ellenségei embertelenül, bestiális szadizmussal, beteges gyűlölettel szétmarcangolták s tervszerű aknamunkával mérgezik és fojtogatják azt a kevés életet, ami még maradt benne. — És nagyon jól van az, hogy oly sokan szolgálják reklámmal is, tettekkel is a haladást. Világkatasztrófák, nemzeti szerencsétlenségek után az emberiség s az egyes népek is

ösztönszerűleg érzik, mert meglátják, mert meg kell látniok, hogy mik az elpusztíthatatlan értékek s ilyenkor az ember ráveti magát ezekre az értékekre, görcsösen beléjük kapaszkodik s mert minden másban csalódott, ezeket iparkodik fokozott erőfeszítéssel gyarapítani és fejleszteni. Általános világtörténeti tünet ez s szinte csábítja az embert, hogy ezt az igazságot esetről-esetre kimutassa, szabályos ismétlődését példákkal igazolja. Ez a kitérés azonban messze vezetne tárgyunktól. Futólag mégis vessünk egy pillantást szerencsétlen nemzetünk mostani helyzetére — ebből az általános szempontból.

Ahogy a Biblia örökszép hasonlatképen elbeszéli, hogyan vergődött a rablógyilkosok körmei közé került szerencsétlen, kifosztott és félholtra vert ember az útfélen, ugyanaz és ugyanúgy történt a közelmultban ezzel a mi édes hazánkkal is. Sokan elmentek és elmennek most is mellette részvétlenül, de azért akad irgalmas szamaritánusa is. S amint az a bibliai ember mégis csak öntudatra ébredt s bizonyára új életet kezdett, úgy ébredtünk mi is a nagy nemzeti szerencsétlenség után öntudatra s tűztünk ki magunk elé új, reális és megvalósítható célokat. Sokat egyelőre nem lehetett, de a kevés lehetőséget aztán annál nagyobb lendülettel. A kevés és szűkreszabott célok között azonban van egy, amelyik káprázatosan tündöklik előttünk, amelyik korlátozást nem ismer, amelyiknek távlatai szinte végnélküliek s amelyik úgyszólván már beidegződött a nemzet életébe. *S ez a haladás, a művelődés!* Ezt az egyet nem tudták tőlünk elrabolni, ezt az egyet nem tudják ellenségeink semmiféle paragrafussal, semmiféle gyűlölettel, semmiféle aknamunkával megakadályozni és elfojtani. Becsületére válik e nemzetnek, hogy ezt a reális célkitűzést megértette és szolgálatába szegődött szívvel-lélekkel. Sok ösztönszerűség van ebben, de sok öntudatosság is. Végeredményben talán nem is annyira fontos, hogy a két tényező közül melyik játssza a főszerepet. Erről elmélkedni túlságos iskolás dolog volna, amit — ha lehet — mellőzzünk. A fő, az örvendetes jelenség az, hogy a nemzet tömegei, a nemzet a maga egészében értették meg és érezték át a haladás szükségszerűségét. Ne higyjük azt, hogy a nemzetnek mostani vezérei ötletszerűen, önvédelmi pajzs gyanánt beszélik és propagálják a haladás szükségességének jelszavát. Nem. Amily ösztönszerűleg és világosan ők meglátták a csaknem egyetlen lehetőséget, ugyanúgy a nemzet összessége is. Különben a jelszó nem talált volna oly élénk és erőteljes visszhangra.

Ezen a ponton nem tudom megállni, hogy elő ne hozzam *Ovidius*nak, a klasszikus római költőnek remek meséjét, mely éppen idevág s aminek oly mélységes értelme van, mint amilyen mély a tenger. A költő így beszéli el az ősrégi, forrásában ismeretlen, de értelmében örökúj hagyományt: *Minos* király egészen csekély és semmitmondó okok miatt a rettenetes „labirintus"-ba záratja *Daedalus*-t, az apát és *Ikarus*-t, a fiút. E magasba meredő, zegzugosan épített, kiismerhetetlen szerkezetű, zsákutcákat magában rejtő, minden menekülést lehetetlenné tevő csodaépület hatalmas kőfalai között sínylődik az apa és fiú. *Ariadne* fonalát, a kivezető út mutatóját nem adták oda nekik, mikor behajszolták őket a szörnyű épülettömb pokoli tömkelegébe. A börtön és udvara azoban nem volt fedve. Kínos szenvedéseik közepette az apának mentő ötlete támadt. „Fiam — mondotta — körül vagyunk zárva! Roppant kőfalakba ütközünk, őrjítő zsákutcákba jutunk, ha a menekülést megpróbáljuk. Minden út el van zárva előlünk. Egy

nincs! Fölfelé, az ég, egész biztosan nyitva van fölöttünk! Hát arrafelé megyünk!" És valóban, szárnyakat csinált az apa magának és fiának s egy fönséges szent pillanatban, lemosolyogva minden erőszakot és akadályt, a szárnyak segítségével, az egyetlen lehető úton, boldogan szálltak a szabadulás és boldogulás irányában.

Eddig a példázat. Nap-nap után fölrémlik előttem s megvalósulva látom börtönbe zárt hazám sorsán. Elvettek tőlünk mindent, iszonyú tömlöcbe zártak bennünket ellenségeink. A napfényt, a levegőt, az eget s benső erőinket azonban el nem vehették tőlünk. Hát ezen az úton fogunk menni; ebben az irányban keressük és találjuk meg a szabadulás, a megváltás, a boldogulás útját: a haladás, a művelődés szárnyain és nyomain!

Hála Istennek, megvan az emberben az állandó törekvés a haladás iránt. Érzi és kell éreznie, hogy nem élheti le életét állati stílusban. Céljait időnként, különösen megrázkódtatások után újraértékeli és rendezi, új célokat, szebbeket és jobbakat tűz ki maga elé belső kényszerűségből is, de azért is, hogy a saját maga életét kényelmesebbé, emberhez méltóbbá, magasabb színvonalúvá, boldogítóbbá tegye. Megérti a Biblia szavát, amely azt tűzte ki elébe, hogy *úr* legyen a földön. A Teremtő ezért adta neki a földet. Nem azért, hogy fogcsikorgatva és lázadozva éljen le néhány évtizedet, belesodorva a nyomorúság örvényeibe, hanem hogy úr legyen ezen a földön, a saját földjén, e földnek azon a pontján, amelyre a Gondviselés állította.

Nagy érték ez a cél, ez a lehetőség, amiért azonban az embernek arca verejtékével kell megdolgoznia. Ingyen nem adatik az élettartalom. Munkába, fáradságba kerül a fölfeléemelkedés s minden lépés, melyet előre teszünk, — hasonlóan ahhoz, mint mikor az ostromló sereg valami erődítményt akar elfoglalni: lépésről-lépésre, nehéz harcok árán kell az egyik erődöt a másik után meghódítania. A mostani szomorú időkben, sajnos, mi vagyunk az ostromlottak. Ezeréves drága hazánk természetes várrendszerének külső öveit bitang, cimboraságba verődött ellenségeink szállták meg nagy vérveszteségünk következtében beállt aléltságunk tragikus óráiban. Várunknak belső övébe, fellegvárába kényszerültünk visszahúzódni. Ezt az erődöt azonban tartjuk; nincs hatalom, mely innét ki tudna szorítani bennünket. De nemcsak tartjuk az erődöt, hanem kirohanásokat akarunk előkészíteni és végrehajtani. Szét kell pattannia a ránk erőszakolt acélgyűrűnek! A készülődés első megmozdulása műveltségünk színvonalának emelése kell legyen. Éhes, kapzsi ellenségeink mindenképen alacsonyabb színvonalon állnak, mint istenáldotta magyar fajtánk. Főképen a művelődés terén kell ennek így lennie. Lehetetlenség, hogy sokáig tartson az alacsonyabbrendű fajok uralma fölöttünk. Ahogy a napsugár, a hőmérséklet változásai, a tiszta esővíz és levegő állandóan mállasztják a legkeményebb kősziklákat is, úgy repeszti majd szét nemsokára rozsdássá váló bilincseinket igazságunk napsugara, kultúrfölényünk tiszta választóvize és levegője... Tehát rajta magyar, szorgalmasan és egyre művelődni! Az eredményt, mostani legmagyarabb álmunk teljesülését nem tagadhatja meg tőlünk egyetlen, de mindenható szövetségesünk: az igazságos és magyart szerető Isten!*

* Ez a kis előadás a trianoni katasztrófa után hamarosan, a népművelési mozgalom kezdetén készült.

Eőri János